

8.73x23.78	1	עמוד 22	הארץ - כותרת	24/02/2012	30964793-1
המסלול האקדמי המכללה למנהל - 20222					

יוום רבין

ניצחוננו של מהפכן

בפסק הדין הרמטי שנתן בג"ץ לפני שלושה ימים, שבו פסל את חוק טל בנימוק שאינו שוויוני ואינו מידתי, ניתן לשמוע את קולו המדהיר של שופט אחר שלא ישב בהרכב - אהרן ברק. ברק התחיל את הקריירה שלו כמומחה למשפט אזרחי וכמרצה לדיני נזיקין ודיני שטרות. אלא שלאחר שהתמנה לבית המשפט העליון בשנת 1978, בגיל 42 בלבד, הבין שכלי העבודה החשוב ביותר לשופט בבית המשפט העליון הוא המשפט החוקתי, וכי בענף זה טמונים הזרעים שבאמצעותם יהיה ניתן לשנות את המשפט הישראלי. ברומה לתלמיד ישיבה ש"תורתו אומנותו", ברק ישב ולמד את המשפט החוקתי כפי שלא עשה אף שופט אחר מעולם. כדי לגיבוש השקפת עולמו פיתח תורת פרשנות חדשה, ולאחר ששאל רעיונות מחוקתיהן של מדינות שונות - ארצות הברית, קנדה, גרמניה ודרום אפריקה - פיתח משפט חוקתי מקורי. לא לשם שמים נעשו הדברים, אלא כדי ליצור כלי עבודה שיפוטי בידי השופטים היושבים בירושלים לשם קידום רעיון זכויות האדם.

בשנת 1992, כאשר נחקק חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, היה נדמה למומחי המשפט החוקתי המקומיים, לרבות מרצים למשפט חוקתי באוניברסיטאות, כי מדובר בחוק סמלי, רעוע ותלוי על בליימה. החוק היה קצר, לא משוריין, ולא עיגן במפורש זכויות בסיסיות שונות. בייחוד נעדרה מחוק יסוד זה הזכות לשוויון. ברק הודה כי החוקה הישראלית (כלומר, חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו) היא נכה ולוקה בחסר, אך בה בעת הצהיר כי מדובר ב"מהפכה חוקתית", וקבע כי החוקה הישראלית דומה ל"ספינה לא גמודה שממשיכים לבנותה בלב ים". הבנאי החרוץ היה כמובן הוא

עצמו. בהתאם להשקפתו שאת "החכה יש לזרוק רחוק ככל שניתן", קבע ברק כבר לפני שנים רבות, כי זכויות המסגרת לכבוד ולחירות שבחוק היסוד, כוללות למעשה גם את הזכות לשוויון. "החוק", כך טען, "הכס ממחוקקיו". להשקפתו, לא ניתן לדמיין חוקה המעגנת את זכויות האדם ללא עיגון של עקרונות וויון. קביעה רמטית זו הותקפה בחריפות על ידי חברי כנסת (ומומחים למשפט), בעיקר לנוכח העובדה, שעקרון השוויון לא נשכח, אלא הוצא במפורש מחוק היסוד בתהליך החקיקה, וזאת בתמורה לתמיכה בחוק מצד סיעות דתיות וחרדיות בכנסת (המ"פר"ל וש"ס).

הסיעות החרדיות צפו גם הן למרחוק, וראו בעיקר את הסכנה. עקרון השוויון שאותו התעקשו להוציא מהחוקה הישראלית מב"עד לדלת הראשית, הוכנס בחזרה להיכל דרך החלון על ידי הפרשנות של ברק. על בסיס פרשנות זו פסלו ששת שופטי הרוב, לאחר 20 שנה, את החוק שהיה לכבת עינה של החברה החרדית - החוק המאפשר שלא לגייס תלמידים שתורתם אומנותם.

פסק הדין של ששת שופטי הרוב הוא ניצחון מתוק וחשוב למורשת של ברק. האם דעת המיעוט בפסק הדין, בעיקר זו של השופט אשר גרוניס, מסמנת נסיגה מסוימת ממורשתו? קשה להשיב. אך כאן נוכל להתנחם בדבריו של יצחק בן אהרן, שנאמר על מהפכה אחרת: "מהפכות לא מתות, הן נספגות".